

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

ผู้เขียนจึงขอเรียบเรียงสรุปความเห็นทั้งสองฝ่ายไว้เป็นลำดับดังนี้

นครศรีธรรมราชสมัยรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์

เมื่อในรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (พัฒน์) ได้ถวายคุณหญิงนุ้ยใหญ่ ถิดาทำราชการในพระราชวังหลวงมีพระเจ้าลูกเธอพระองค์หนึ่งคือพระองค์เจ้าอรุโณทัย ซึ่งต่อมาได้ทรงกรมเป็นกรมหมื่นคักติพลเสพย์ ต่อมาได้เป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคลในรัชกาลที่ ๓ คือ กรมพระราชวังบวรมหาคักติพลเสพย์ ส่วนธิดาอีกคนหนึ่ง คือ คุณหญิงนุ้ยเล็ก ได้ถวายในกรมพระราชวังบวรสถานมงคล (กรมพระราชวังบวร

มหาสุรสีหนาท) มีพระองค์เจ้าหญิงพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระองค์เจ้าหญิงปัทมราช ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนับถือ ได้ทรงพระราชหัตถเลขาถึงหลายฉบับด้วยกัน ดัง ปรากฏอยู่ในเรื่องพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับ พงศาวดารเมืองนครศรีธรรมราช

เจ้าพระยานคร (พัฒน์) ได้ถวายเจ้าพระยานครน้อย ซึ่งเรียกกันว่า คุณชายน้อยเป็นมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๑ ได้เป็นที่ นายคลังไทย มหาดเล็กหุ้มแพรทรงรับใช้สอยใกล้ชิดองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นที่พระอนุรักษภูเบศร์ ตำแหน่งผู้ช่วยราชการเมืองนครศรีธรรมราช

พระอนุรักษภูเบศร์ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งผู้ช่วยราชการบ้านเมืองเป็นอย่างดี มีพระปรีชาสามารถ เกียรติคุณแก่คนทั้งปวงในสมัยนั้น สมกับที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของนักรบและนักปกครองอันยิ่งใหญ่ของไทยเป็นอย่างยิ่ง

นครศรีธรรมราชสมัยรัชกาลที่ ๒

ถึงรัชกาลที่ ๒ เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (พัฒน์) มีความซราทุพพลภาพ โปรดให้เลื่อนบรรดาศักดิ์ขึ้นเป็นเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี เจ้าพระยาจางวางเป็นผู้ตกแต่งบ้านเมือง เมื่อ พ.ศ.๒๓๕๔ ส่วนเจ้าพระยานคร (น้อย) ซึ่งเวลานั้นเป็นพระอนุรักษภูเบศร์ได้เลื่อนขึ้นเป็นพระยานครศรีธรรมราช สำเร็จราชการเมืองนครศรีธรรมราช ดังปรากฏ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ ปีมะแม ตรีศก จุลศักราช ๑๑๗๓ พ.ศ.๒๓๕๔ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เสด็จออก ณ พระชลาพลับพลาน้อย ริมท้องพระโรง พระยาเทพวรฑูณ กราบทูลถวายตราตั้ง พระบริรักษ์ภูเบศร์เป็นพระยานครศรีธรรมราช หมั้นเทพเสนีอานจนสิ้นข้อความแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับสั่งให้เอาตามนี้เถิด เมื่อทรงพระกรุณาสั่งนั้น พระยามหาอำมาตย์ พระยาราชนิกุล พระยาพระราม พระยาราชสงครามเฝ้าอยู่ด้วย ร่างตราที่หมั้นเทพเสนีอานถวาย และรับสั่งให้เอาตามร่างตรานั้น

นครศรีธรรมราชสมัยรัชกาลที่ ๓

เจ้าพระยานครน้อยได้เลื่อนบรรดาศักดิ์ขึ้นเป็นเจ้าพระยา ในราวต้นแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์ ในพงศาวดารเมืองนครศรีธรรมราช มีว่า “ครั้งเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) ถึงแก่อสัญกรรม พระยาศรีธรรมราชน้อย ได้เลื่อนขึ้นเป็นเจ้าพระยา” ในพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสันนิษฐานว่า “เห็นจะเป็นในราวปีจอ

ฉศก จุลศักราช ๑๑๗๖ พ.ศ.๒๓๕๗ เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) จางวางเมืองนครศรีธรรมราช ถึงอสัญกรรม เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) เป็นบิดาเจ้าจอมมารดาน้อย ซึ่งเป็นเจ้าจอมมารดากรมหมื่นศักดิ์พลเสพย์เมื่อปลงศพเจ้าคุณตา” ฉะนั้น เข้าใจว่าเจ้าพระยานครน้อยได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาในปลายรัชกาลที่ ๒ แต่ในหนังสือหลายแห่งกล่าวว่าท่านได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาในต้นรัชกาลที่ ๓

พึงสังเกตว่า ชื่อพระยานครตามทำเนียบเดิมเป็น “พระยาศรีธรรมมาโคกราชฯ” เป็นเจ้าพระยาหรือพระยาก็คงเหมือนกันเพี้ยนมาเปลี่ยนเป็น “พระยาศรีธรรมราชฯ” เมื่อในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชาธิบายว่าเจ้าพระยาสุรสีห์ ผู้สำเร็จราชการเมืองพิษณุโลก และเจ้าพระยาศรีธรรมมาโคกราช ผู้สำเร็จราชการเมืองนครศรีธรรมราชสองตำแหน่งนี้ แต่โบราณมามีบรรดาศักดิ์รองอัคกรมหาเสนาบดี และสูงกว่าจตุสดมภ์ จะพึงเห็นตัวอย่างได้ชัดเจนด้วยกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เมื่อครั้งกรุงธนบุรีเป็นตำแหน่งพระยายมราชอยู่ก่อน แล้วจึงเลื่อนขึ้นเป็นเจ้าพระยาสุรสีห์ ผู้สำเร็จราชการเมืองพิษณุโลก

เจ้าพระยานครน้อยได้สร้างความเจริญให้แก่เมืองนครศรีธรรมราชเป็นอันมาก และงานสำคัญของท่านทั้งในด้านการรบและการปกครองก็มีมากมาย

ในด้านการปกครอง เจ้าพระยานครน้อยได้ปกครองบ้านเมืองด้วยธรรมาภาพ บ้านเมืองสงบเรียบร้อยนำสรรเสริญ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ยกย่องพระยานครน้อยไว้ใน “สาส์นสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี) ปกครองบ้านเมืองเข้มแข็งกว่าเจ้าเมืองแต่ก่อน”

มีความรู้ ความสามารถ ที่สำคัญดังนี้

๑. การต่อเรือรบ

เจ้าพระยานครน้อยมีความสามารถในการต่อเรือรบเรือไล่ได้อย่างดีถึง เป็นประโยชน์ต่อราชการมาก เพราะทางเมืองนครศรีธรรมราชนั้น แสนยานุภาพทางทะเลเป็นการสำคัญอย่างยิ่งมาแต่โบราณกาล กองทัพช้างทัพม้า มีความสำคัญน้อยกว่ากองทัพเรือ เพราะอาณาเขตมีริมทะเลอยู่ทั้งสองด้านเรียกว่าด้านทะเลหน้านอก ด้านทะเลหน้าใน ด้วยเหตุที่เจ้าพระยานครน้อยมีความรู้ในการต่อเรือรบดังกล่าวมา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ จึงโปรดให้เจ้าพระยานครน้อยติดต่อเรือรบขึ้นเป็นตัวอย่างลำหนึ่งก่อน ให้ใช้ได้ทั้งในคลองและทะเล เจ้าพระยานครน้อยก็ได้ต่อเรือรบขึ้นเป็นตัวอย่างถวาย ความปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า ครั้นนั้นเจ้าพระยานครศรีธรรมราชเข้ามาเฝ้าช่วยในการพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ด้วย ทรงพระราชดำริว่า กองทัพไทยไปล่าญวนเสีย เจ้าเวียดนามมีความโกรธแค้นอยู่ จะไว้วางใจทางทะเลไม่ได้ จึงโปรดให้เจ้าพระยานครน้อยติดต่อเรือรบขึ้นเป็นตัวอย่างลำหนึ่งให้ใช้ได้ทั้งในคลองและทะเลได้ เจ้าพระยานครน้อยจึงติดต่อเรือเป็นเรือปากปลา ห้ายก้านแปดง มีพลแจวได้สองข้างตลอดลำ ปากกว้าง ๔ ศอก ๒ คืบ ยาว ๑๑ วา ครั้นถวายตัวอย่างโปรดแล้ว เจ้าพระยานครน้อยก็ต่อขึ้นที่หน้าบ้านลำหนึ่ง พระราชทานชื่อ “มหาพิไชยฤกษ์” แล้วเกณฑ์เสนาบดี เจ้แก้ว เจ้าภานายอากรต่อคนละลำบ้าง สองคนต่อลำบ้าง ได้เรือ ๓๐ ลำ พระราชทานเงินช่วยแรงลำละ ๓๐ ชั่ง (๑ ชั่ง เท่ากับ ๘๐ บาท) พระราชทานชื่อว่า

ไชยเฉลิมกรุง	บำรุงศาสนา
ธาสาส์สมร	ขจรจบแดน
แสนเลยม	อุดมเดช
ชนะชิงชัย	บรรลัย์ข้าศึก
พิลึกเลอสรอง	ทะลวงกลางรณ

ประจวบจันท	จับโจมทัพ
บินอรณพ	ตลบตองคลื่น
ผืนชลเขียว	เที่ยวอุทก
กระหนกจาม	ทรมาคะนอง
ผยองสมุทร	ประทุษเมืองพาด
บำราญประภักษ์	จักรอมเรนทร์
ตระเวนวาริ	ตรีเพชฌฆาต
พรหมาศน์รายณ์	ลอยชายเข้าเมือง
กระเดื่องบุญฤทธิ์	พาเนษภิเชก
เอกเทพดาสุวรรณค์	เหม็นตมมงคล

แล้วปลูกโรงไว้เก็บเรือที่คลองบางกอกใหญ่ หน้าวัดสังข์กระจาย

เจ้าพระยานครน้อยเป็นผู้ที่มีความสามารถในการต่อเรือรบมากคนหนึ่ง เหมาะสมที่ได้เป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เพราะเหตุว่ากำลังป้องกันเมืองทางปากได้ได้อาศัยกำลังทางเรือเป็นสำคัญยิ่งกว่ากองทัพช้างทัพม้า ทัพบก เพราะอาณาเขตเป็นทะเลทั้งด้านนอกและด้านใน ความจริงประเทศไทยเรานี้ ถ้าหากจะให้ประเทศมหาอำนาจแล้วจะต้องบำรุงกองทัพเรือให้เจริญรุ่งเรืองไพศาลด้วย เพราะอาณาเขตส่วนใหญ่ตกแก่ทะเล ฉะนั้น การบำรุงกองทัพเรือควรใช้จ่ายเงินงบประมาณแผ่นดินในการบำรุงสร้างกองทัพเรือให้ใหญ่โตเป็นกำลังของประเทศ

๒. ตีเมืองไทรบุรี

งานสำคัญอย่างยิ่งของเจ้าพระยานครน้อยในสมัยที่ยังเป็น “พระยานคร” ก็คือ ตีเมืองไทรบุรีได้ใน พ.ศ.๒๓๖๔ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒

เรื่องเจ้าพระยานครน้อยตีเมืองไทรบุรีมีปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า “เมื่อปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๑๘๒ ได้ข่าวว่าพม่ากองทัพจะยกมาตีเมือง

ไทยในครั้งนั้น ได้ข่าวมาถึงกรุงเทพฯ ว่า พม่าคิดชักชวน
เจ้าพระยาไทร (ปะแงรัน) ให้เข้ากับพม่าและจะชวนให้ญวน
ยกมาตีเมืองไทยด้วยอีกทางหนึ่ง ให้เป็นศึก ๓ ด้าน
ในเวลาเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
จึงโปรดให้มีท้องตราสั่งออกไปให้สืบสวนและให้กองทัพ
เมืองนครศรีธรรมราช เมืองสงขลา ไปตั้งที่ต่อเรือที่
เมืองสตูล เป็นการคุมเมืองไทรบุรีไว้ด้วย ความปรากฏ
ว่าเจ้าพระยาไทรบุรี (ปะแงรัน) ได้ขอให้อังกฤษช่วยว่า
กล่าวอีกครั้ง ๑ ครั้นเมื่อต้นปีมะเส็ง ตรีศก ตนกุ่ม่อม
ให้พวกพ้องคนหนึ่งของเจ้าพระยาไทร (ปะแงรัน) เข้ามา
ฟ้องต่อพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) ว่าเจ้าพระยาไทร
(ปะแงรัน) เอาใจไปเพื่อแผ่เข้ากับพม่าเข้าศึกอีกทาง ๑
ซึ่งข้อที่ว่า เจ้าพระยาไทร (ปะแงรัน) เอาใจไปเพื่อแผ่
เข้ากับพมานี้ ถึงในหนังสือที่อังกฤษแต่งก็ยืนยันว่า
เป็นความจริงทุกประการ นอกจากนั้นจินหมาเก๊า
ชื่อลิมหอย เป็นพ่อค้าตั้งภูมิลำเนาอยู่เมืองถลางไปค้าขาย
ที่เกาะหมากแล่นเรือกลับมาพบกับเรือพม่าลำหนึ่ง
เห็นผิดเรือถูกคำมีความสงสัย จึงเข้าตรวจเรือพม่าลำนั้น
ค้นได้หนังสือรับสั่งของพระเจ้าอังวะมีถึงเจ้าพระยาไทร
(ปะแงรัน) จินลิมหอยจึงจับพม่าที่มาในเรือนั้นกับทั้งเรือ
และราชสาส์นมาส่งยังพระยาถลาง พระยาถลาง
บอกส่งเข้ามากรุงเทพฯ แลหนังสือได้ความว่า
เจ้าพระยาไทรเป็นมิตรกับพม่า และพระเจ้าอังวะชักชวน
ให้เจ้าพระยาไทรยกกองทัพแขกมลายูขึ้นมาตีเมืองไทย
ทางข้างใต้ เมื่อได้ความทั้ง ๒ ทางต้องกันดังนี้ จึงโปรด
ให้มีตราลงไปให้หาตัวเจ้าพระยาไทรเข้ามาไต่ถาม
เจ้าพระยาไทร (ปะแงรัน) ได้ทราบท้องตราก็เลยตั้ง
แข็งเมือง ต้นไม้เงินทองก็ไม่ส่งเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย
ตามกำหนด จึงโปรดให้มีตราลงไปยังเมืองนครศรีธรรมราช
ว่า พระยาไทรเอาใจไปเพื่อแผ่แก่ข้าศึกเป็นแน่แล้วจะละไว้
ให้เมืองไทรเป็นไส้ศึกขึ้นอีกทางหนึ่งไม่ได้ ให้เจ้าพระยา
นครน้อยยกกองทัพหัวเมืองปักษ์ใต้ลงไปตีเมืองไทรเอาไว้
ในอำนาจเสียสิทธิขาด”

เจ้าพระยานครน้อยได้ต่อเรือรบเตรียมเอาไว้ใน
เมืองตรัง และเมืองสตูลครั้งเตรียมศึกพมานั้นแล้ว
เมื่อได้รับท้องตราสั่งให้ไปตีเมืองไทร จึงรวบรวมคนเข้า
เป็นกองทัพ มีจำนวน ๗,๐๐๐ คน ทำกิตติศัพท์ให้ปรากฏ
ว่าจะยกเอาไปตีเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีคืนมา
จากพม่า และสั่งลงไปให้เจ้าพระยาไทรเป็นกองทัพ
ลำเลียงส่งเสบียงอาหาร ครั้นเตรียมกองทัพพร้อมแล้ว
จึงให้เร่งเรียกเสบียงที่เมืองไทร เจ้าพระยาไทร (ปะแงรัน)
ก็บิดพลิ้วเสียอีก เจ้าพระยานครน้อยจึงยกกองทัพเมือง
พัทลุง เมืองสงขลาทางบกกลงไปตีเมืองไทรพร้อมกัน
ได้สู้รบกันเล็กน้อย กองทัพเจ้าพระยานครน้อยตีเมืองไทร
เมื่อเดือน ๓ แรม ๘ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จุลศักราช ๑๑๘๓
พ.ศ.๒๓๖๔ เจ้าพระยาไทร (ปะแงรัน)หนีไปอาศัยอังกฤษ
อยู่ที่เกาะหมาก เจ้าพระยานครน้อยให้กองทัพเรือไปตี
เกาะลังกาวิ ซึ่งเป็นเกาะใหญ่แขวงเมืองไทรด้วยอีก
แห่งหนึ่ง แล้วให้กวาดครอบครัวแขกไทรบุรีส่งเข้ามา
กรุงเทพฯ บ้างเอามาไว้เมืองนครศรีธรรมราชบ้าง ลดกำลัง
เมืองไทรบุรีให้น้อยลง แล้วจึงให้พระยาภักดีบริรักษ์ (แสง)
บุตรเจ้าพระยานครน้อยเป็นผู้รักษาเมืองไทรบุรี และให้
นายหนู มหาดเล็ก บุตรเจ้าพระยานครน้อยอีกคนหนึ่ง
เป็นปลัดอยู่รักษาราชการที่เมืองไทรบุรี ต่อมาทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ตั้งพระยาภักดีบริรักษ์ (แสง) พระยา
อภัยธิเบศร์ มหาประเทศราชธิบดินทร์ อินทรโยธวรยศ
เป็นชั้นตสมามาตยานุชิต สิทธิสงคราม รามภักดี
พิริยพาหะ พระยาไทรบุรีและตั้งนายหนู มหาดเล็ก
เป็นพระเสนานุชิต ตำแหน่งปลัดเมืองไทรบุรี จึงอยู่ใน
อำนาจเมืองนครศรีธรรมราชสิทธิขาดแต่ตั้งมา
เป็นเวลาหนึ่ง ในพงศาวดารเมืองนครศรีธรรมราช
มีว่า “เวลานั้นเมืองไทรบุรี กับเมืองปักษ์สตูลแข็งเมือง
ไม่ขึ้นกรุงเทพฯ เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย)
รับอาสาไปตีเมืองไทร มีทหารคือพระณรงค์วิชิต ๑
พระมหาจตุรงค์ ๑ เป็นแม่ทัพ หลวงเทพเสนา หลวงชาญ
พลรบทหารรอง ครั้นตีเมืองไทรแตกแล้ว เจ้าพระยา

นครศรีธรรมราชได้เลื่อนยศขึ้นเป็นเจ้าพระยาศรีธรรมโคกราช ให้พระบริรักษ์ภูธร (แสง) พระเสนานุชิต (นุช) ซึ่งเป็นบุตรในหม่อมช่วย อยู่รักษาราชการเมืองไทรบุรี”

ผู้เขียนขอเรียบเรียงสรุปคำบรรยายของ ณัฐฉา สุธิสสงคราม ผู้ศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ นครศรีธรรมราชสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ไว้เป็นลำดับ ดังนี้

“เมืองสมเด็จพะพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เสด็จปราบดาภิเษกแล้ว พระองค์ได้สดพระยศเจ้านคร ลงมาเป็นเจ้าพระยา เหมือนกับเมืองทั้งหลาย เพื่อให้ บ้านเมืองสม่ำเสมอ กัน คือเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเคยดำรงฐานะประเทศราชอยู่ ก็ลดลงมาจากเจ้าประเทศราช จึงได้ลดยศเจ้าประเทศราช ลงเป็นเจ้าพระยานครศรีธรรมราช มีเจ้าพระยานคร (พัด) เป็นเจ้าเมืองอยู่หลายปี ด้วยความสัมพันธ์กับ กรุงรัตนโกสินทร์ในด้านเชื้อพระวงศ์ คือ มีธิดาเจ้านคร ไปเป็นเจ้าจอม มีพระโอรสที่เป็นบุคคลสำคัญต่อมา คือ กรมพระราชวังบวรมหาคักดีพลเสพลย์ พระองค์เจ้า อรุณทัช ฝ่ายพระมารดาที่เป็นลูกเจ้าพระยานคร (พัด)”

“ในสมัยรัชกาลที่ ๒ กรมพระราชวังบวรมหาคักดีพลเสพลย์ได้มาจัดการเรื่องเมืองนคร ได้ขึ้นกับกรม กลาโหม เมืองที่ขึ้นกับกรมกลาโหมในสมัยรัชกาลที่ ๑ คือ เมืองสงขลา เมืองพัทลุง เมืองนคร เมืองไชยา เมืองหลังสวน เมืองชุมพร เมืองปะทิว เมืองคลองวาน ตลอดลงไปถึงเมืองถลาง เรียกว่าภาคใต้ได้เปลี่ยนสังกัด มาขึ้นกรมกลาโหมหมด กรมหมื่นคักดีพลเสพลย์ ได้จัดการ หัวเมืองนครให้มีจตุสดมภ์ เหมือนเวียง วัง คลัง นา และอัครเสนาบดี ในสมัยรัชกาลที่ ๒ พม่าก็มาตีในช่วง เปลี่ยนแผ่นดินไทย ศึกครวณนั้นก็ได้มาถึงนครศรีธรรมราช ด้วย เจ้าพระยานคร (น้อย) ที่มีอำนาจครองเมือง ต่อจากเจ้าพระยานคร (พัด) เข้มงวดกวดขันการปกครอง เนื่องจากอังกฤษต้องการจะเอามลายูเป็นเมืองขึ้น

พวกแขกมลายูไม่สบายใจ จึงรบกันกับพวกแขกมลายู ที่แข็งเมือง”

“สมัยเจ้าพระยานคร (น้อย) ก็ควบคุมเมืองแขก ไว้ได้ มาถึงสมัยเจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อยกลาง) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ เหตุการณ์ก็มี แต่ปราบพวกแขกมลายู มีความสัมพันธ์กับทางกรุงเทพฯ พอสมควร เชื้อพระวงศ์ทางฝ่ายพระชนนี ไปจากเมืองนคร หลายคน หลายสกุล นับว่าเมืองนครเป็นเมืองที่มีความ จงรักภักดีต่อราชวงศ์มาก เป็นเมืองสำคัญของภาคใต้”

ณัฐฉา สุธิสสงคราม ให้ความเห็น ว่า “สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คิดว่าคงจะจบรัชกาลที่ ๓ เพราะรัชกาลที่ ๔ ดูอะไรต่างๆก็ขึ้นยุคใหม่ เรื่องใหม่ มีการรุกรานจากฝรั่งรอบๆบ้านเรา เมื่อรัชกาลที่ ๓ สวรรคต ก็ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า ศักยวน ศักยเมร คงไม่มีแล้ว มีแต่ข้าฝรั่ง เพราะฉะนั้นต้องระวัง ตัวให้ดี อย่าให้เสียทีเขาได้”

ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม ก็ได้ให้ความเห็นไว้ เรียบเรียง สรุปดังนี้ “สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ฐานะของเมือง นครศรีธรรมราชได้เปลี่ยนแปลงไปจากในสมัยกรุงธนบุรี มาก ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองนครศรีธรรมราช กับเมืองหลวง เริ่มเปลี่ยนแปลงไปทันทีเมื่อสิ้นแผ่นดิน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่าง เมืองนครศรีธรรมราช (หนู) กับรัชกาลที่ ๑ ก็ผันแปรไป และต่อจากนั้นก็ถึงสมัยเจ้าพระยานคร (พัด) ซึ่งถูกลด ฐานะลงมาเป็นเพียงเจ้าพระยา ไม่ได้เป็นพระยา นครศรีธรรมราช”

สงบ ส่องเมือง ให้ความคิดเห็นไว้ สรุปดังนี้ “เจ้าพระยานคร (พัด) ซึ่งเป็นบุตรเขยของเจ้านคร (หนู) มาปกครองเมืองนคร เป็นสมัยซึ่งหัวเมืองนครตกต่ำที่สุดในประวัติศาสตร์ของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปกครอง ได้เพียงปี ๒๓๒๘ พม่ายกทัพมาตีกรุงเทพฯ เป็นศึก เจ้าพดุง มาตะโกนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตาปี ที่พุนพิน บอกว่า

“เสียกรุงเทพฯให้แก่ม้าแล้ว เจ้าเมืองนครทั้งอาวุธและ
ยอมแพ้แก่ม้าเกิด” เพียงแค่นี้เจ้าพระยานคร (พัต)
ก็ทิ้งอาวุธ แล้วก็หลบหนีเข้าป่า”

“...ความตกต่ำยังมีอีกในปี ๒๒๓๔ ตอนที่เกิด
หั่วเมืองปัตตานีเป็นกบฏ ยกทัพมาตีเมืองสงขลา หั่วเมือง
นครในฐานะเป็นผู้ดูแลหั่วเมืองประเทศรหมลายุ ก็ยกทัพ

ไปแค่เมืองสงขลา ก็กลับ ปล่อยให้พระยาสงขลา คือ
บุญฮุย ตามไปเมืองปัตตานี ไปตีเมืองปัตตานีเอามาถวาย
เข้ากรุงเทพฯ เลยแยกเมืองสงขลาขึ้นกับกรุงเทพฯ
ให้ดูแลหั่วเมืองปัตตานี กระลั่นตัน ไทบุรี เจ้านคร (พัต)
ยังทะเลาะกับเจ้าเมืองตรังทำให้เมืองตรังไปขึ้นกับ
กรุงเทพฯอีกด้วย”

หนังสืออ้างอิง

๑. กรมศิลปากร , “ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช” รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช , โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์ , ๒๕๐๕ .
๒. กรมศิลปากร , ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๒ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๑ หน้า ๔๓๓-๔๓๕ , สำนักพิมพ์- ก้าวหน้า , ๒๕๑๔ .
๓. นครศรีธรรมราช , วิทยาลัยครู , รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๑ , โรงพิมพ์กรมศาสนา , ๒๕๒๘ .
๔. บริหารเทพธานี , พระ , “เมืองนครศรีธรรมราช” ประวัติศาสตร์ชาติไทย เล่ม ๒ , ๒๕๑๕.
๕. หน่วยงานพิเศษ , กรมการฝึกหัดครู , สมัยกรุงธนบุรี , สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ , เอกสารนิเทศ- การศึกษา ฉบับที่ ๑๓๑ , ครูสภา , ๒๕๑๖.

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

